

LAKATOS SÁNDOR

A MÉLYEBB MEGÉRTÉS IGÉNYE

ÚRVACSORAI ÁGENDA HÚSVÉTRA

„Vacsora közben Jézus kezébe vette a kenyeret, megáldotta, megtörte s odanyújtotta tanítványainak, ezekkel a szavakkal: »Vegyétek és egyétek, ez az én testem!« Aztán fogta a kelyhet, hálát adott, és ezekkel a szavakkal nyújtotta nekik: »Igyatok ebből mindnyájan, mert ez az én vérem, a szövetségé, amelyet sokakért kiontanak a bűnök bocsánatára. Mondom nektek, mostantól nem iszom a szőlő terméséből addig, amíg majd az újat nem iszom veletek Atyám országában.«” (Mt 26,26–29)

Készülve az ünnepre mindig eszembe jutnak azok az alkalmak, amikor a családkunk felnőttei úgy mentek ünnep elsőnapján a templomba, hogy a legkisebbek otthonmaradtak, mert az úrvacsoraosztás lényegét ők még nem érthették. Ma visszagondolva a konfirmálásom előtti ünnepekre, az első alkalomra, amikor vendége lehettem az úrasztalának, majd amikor magam is úrvacsorát osztottam, önkéntelenül is arra gondolok, hogy ez a szertartás is, mint sok más dolog az életben, egyszer a „hogyan”-ra tanított meg, és csak később lobbantotta fel bennem a „miért”-re való válasz utáni igényt. Nem így vagyunk-e mindannyian az úrvacsorai szertartással? Kezdetben izgalommal figyelünk arra, hogy külsőleg minden rendben legyen, később azonban önkéntelenül is jön az igény a mélyebb megértéshez. Ilyenkor különös késztetést érzünk arra, hogy pontosan elképzelhetővé tegyük mindazt, ami ennek a szertartásnak az eredetét képezi. Hagyományaink központjában az emlékezés áll. Ez a tény fokozottabban igaz az úrvacsorai szertartás esetében is. Feleleveníteni azt, ami történhetett az első úrvacsorai alkalommal, mint egy kétezer évvel ezelőtt ott Jeruzsálemben. Arra hívlak ma, emlékezzünk értve, értve a külsőt, a formát és a belsőt, a mélységet egyaránt.

Ha tehetnénk, elzarándokolhatnánk a vidékre, ahol az első tanítványok első kézből kapták az utasításokat a jámbor mestertől a ma is oly távolinak tűnő Isten országáról, megláthatnánk talán néhány élettelen műemléket, amely a mester szavainak tanúja lehetett. Azonban ha figyelemmel követitek a mindennapi híradásokat, amelyek erről a vidékről szólnak, hírek, melyek a háború szakadatlan szörnyűségéről szólnak, mondhatjuk úgy is, hogy az a szentföld már rég nem az,

ami egykoron volt. És nem is lehet, hiszen ahogy az idő telik, az emberek változnak, a gyermekek felnőnek, a heródesek elbuknak, és helyettük újak jönnek. Marad számunkra a szentírás és a könyv, hogy emlékezhessünk, és hogy újraélhessük mindazt, amit a szertartás feltételez.

Az első úrvacsorai alkalom egy páska-lakoma volt. A zsidók közösségében ez alkalommal emlékeztek meg arról az egyiptomi szabadulásról, amelynek főszereplője Mózes a nép vezére. Ez ünnep alkalmával az illem szerint zárandokolni kellett az örök városba, és Jeruzsálem falain belül kellett elfogyasztani az ünnepi páska bárányt. Azon az ünnepen is a főváros zsúfoltságig megtelt zárandokokkal. A szerencsésebbek és a jobb módúak a város valamely fogadójában, vagy valamely magánháznál kaptak szállást, hiszen minden jeruzsálemi lakosnak kötelessége volt szállást ajánlani a zárandokoknak. A kevésbé tehetősek a Gecsemáné-kertben, a város falain kívül húzódtak meg az olajfák tövében.

A páska-ünnepi vacsora pontos előírások szerint zajlott. Az együttlévő ünneplők nem csak egyszerű lakomán vettek részt, hanem egy igazi szertartás részesei lehettek. Ezt a hangulatot azokhoz a meghitt családi alkalmakhoz hasonlónak képzelem, amit nem lehet pénzen megvenni, de az, aki nem részesül benne, szegényebb a koldusnál. A páska-bárány elkészítését is pontos előírások szabályozták, melyek szerint a bárányt a papok előudvarának nevezett templomi udvaron kellett levágni napnyugta előtt, hogy az ünnepi étel alkalomhoz illő legyen. Jeruzsálembé való bevonulása előtt Jézus minden bizonnyal ezt a feladatot az előre küldött tanítványokra ruházta, akik a Mester útbaigazítása szerint találtak meg a szamarat, melynek hátán ünnepélyesen bevonult a városba, és foglaltak helyet a közös ünnepi vacsorához.

Az ünneplő közösség pontos előírások szerint foglalt helyet. A főhelyen az egybegyűltek legtekintélyesebb embere ült, a szertartás vezetője, akinek feladata volt az együttlét egyik pillanatában elmondani, feleleveníteni az egyiptomi szabadulás csodálatos történetét. A bárány elfogyasztását megelőzően a hagyományos és jelképes értékű kovásztalan kenyér megtörésére, valamint a keserű saláta megízlelésére is sor került. A jézuskorabeli ember számára fontos volt az ízek által is újra átélni az ősök keserűségét. Nemcsak tudomást szerezni a régmúltról, hanem újra megélni, és ezáltal emlékezni. A „hogyan” amely értelmet ad a szertartásnak, amely megmutatja a „miért” mélyebb értelmét.

A vacsora alatt az együttlévők bort ittak, és hálaimákat mondtak. Gyékényszőnyegen ültek és nyugodtan ünnepeltek, az ünnep komolyságán túl bizakodóak és vidámak voltak. A szentírás soraiból részletes elbeszélést olvashatunk ki az utolsó vacsora alkalmáról. Ismerjük Jézus gondterhelt és zaklatott lelki állapotát, amely leginkább a Gecsemáné-kerti lelki tusában hangsúlyozódik ki, de tudjuk,

hogy Jézus már ekkor számított az árulásra és a rá leselkedő rosszakaratra. Liberális magyarázók szerint Jézust is meglepte saját erőszakos halála, tehát nem számított rá. Ez azonban tévedés, hiszen a szentírás hagyománya szerint Jézus több ízben is beszélt a helyzet veszélyes voltáról, a rá leselkedő veszélyről, sőt a közelebbi elmúlásáról. Munkásságát a látványos sikereken túl lépten-nyomon konfliktusok kísérték, elég csupán a templom megtisztításának jelenetét említenünk, amikor Jézus magából kikelve, rá nem jellemző módon emeli kezét a zajos tiszteletlen árusokra, de többször előfordul, hogy félreérthetetlenül saját haláláról beszél, amikor azt mondja „nem iszom többé a szőlőtő terméséből ama napig...”.

Mindezeket túl azonban látnunk kell, hogy a Mester bár halálával szembe-sül, így is bizalommal tekint arra, ami reá vár. Erős benne az örök élet hite, mert tudja hogy az élet és a halál, az öröm és a szenvedés egyaránt az Isten drága ajándéka. Nincs tudomásunk arról, hogy Jézus beszélt volna halála értelméről. Soha nem beszélt arról, hogy élete halálával kaphat csupán értelmet. Soha sem beszélt egyértelműen a halál utáni dolgokról, talán éppen azért, mert értelmetlennek látta belebonyolódni abba, amiről nincs egyértelmű tudomásunk. Bizonyos dolgokat teljesen az Istenre kell bízni – gondolhatta a Mester. Gesztusok, melyek a mai szertartásunk alapját képezik, szavak, melyek két évezreden keresztül számtalan értelmezési lehetőséget adtak, tárgyak, melyek szimbolikus értelmet nyerne, és ma ezek az apró részletek vezetnek el a mélyebb értelemhez, ahhoz, ami az idő rostájából nem hullott ki.

Húsvét ünnepén a feltámadás és az örök élet természetes közelségében szembesülünk az élet nagy igazságaival. Bizonyosságot, meggyőződést, az erős hit forrását keressük ilyenkor, de testvérem, aki az úrasztali vendégség mélyebb üzenetét keresi, az tudja, hogy az élet nem olyan egyszerű. Az élet fogalmában benne rejlik az elmúlás, az érkezésben ott az új út kezdete, a születésben a bejárando életút, amely cseppet sem veszélytelen. Az élet körforgás, amely a természetben is jelen van, amint az évszakok egymást váltják, amint a napfordulók üzenik, hogy az éjszaka és a sötétség nem nő az idők végezetéig, hanem eljön a fény újjászületésének ideje. Nincs megnyugvás, nincs kételkedésmentes meggyőződés, nincs abszolút ismeret. Az élet lüktetése ez. Ünnepeleésünkben nem fedezünk meg egy percig sem saját családunkról, gyermekeinkről, szüleinkről vagy éppen az elhunytainkról. Mert mindez az élet fogalmának szerves része. Így érzünk el a nagypénteki keresztek árnyékából az örök életet ünneplő úrasztala vendégségéig.

A Mester azon az estén hagyományt teremtett. A szentírás szövegében ezt olvassuk: „Vette a kenyeret és áldást mondott.” A zsidó hagyomány szerint valami hasonlót mondhatott: „Légy dicsőítve Urunk Istenünk, Te, aki kenyeret sar-

jasztasz a földből.” Aztán így folytatta „Ez az én testem” – Én, én magam. Én vagyok, értetek adva (Istentől). A mondat második felének alanya Isten. Unitárius hitünk sarkalatos szempontja, hogy a szövegben olvasható dolgokban Jézus hogyan helyezi el magát Istennel szemben. Ne feledjük egy pillanatig sem, hogy a zsidó hagyományban, páska-ünnepen Istent illeti a köszönet az egyiptomi szabadulásért. A szabadulás kenyere Istentől való. A kenyér Isten adománya, hogy táplálja az embert. Nem önmagáért való, hanem az embert táplálni hivatott. Hasonlóképpen a Mester is, aki Betlehemben, a „kenyér házában” született, Isten ajándéka a tanítványoknak, nekünk mindannyiunknak.

És hogy még nyilvánvalóbb legyen a mondanivaló, Jézus cselekedetekkel is alátámasztja azt, amit szavakban megfogalmazott. Egyenesen szolgálóként viselkedik, gondoljunk a lábmosás jelenetére. „Isten nektek adott, hogy táplálkozzatok belőlem” – mondhatná. „Ahogy a kenyér táplálja a testet, akként tápláljon tanításom.” És már halljuk is az elmaradhatatlan tanítási formulát: „Hasonlóképpen tegyetek ti is: egymást tápláljátok”. Szó sincs átváltozásról, varázslásról. Ez maga az élet zsibongása és kihívása, hiszen ti vagytok a só és a világosság ezen a földön.

Sokkal nagyobb titok és csoda minden természetfeletti átváltozásnál az, ha megértjük az önmaga életét másokért áldozó ember lelkületét és követésére szánjuk magunkat. Csak így lesz az ember egy morzsányi menyország, egy morzsányi kovász ezen a földön.

A posztmodern mában arra tanítanak, hogy csak akkor szabad bármibe belefogni, ha már tudod, hogy miért teszed azt. Ez alkalommal arra hívlak, légy az úrasztala vendége, tégy eleget először a formaságnak, de eközben keresd a mélyebb értelmet, hátha megtalálod a miértre a választ. Ha őszinte önvizsgálatot gyakorolsz, és bűnbánó lélekkel állsz meg és veszed magadhoz azt a falat kenyeret és azt a korty bort, és egy pillanatra elgondolkozol azon, hogy vajon méltó vagy-e az asztal vendége lenni, közelebb kerültél a mélyebb megértéshez és a lelked üdvösségének elnyeréséhez. Ámen.

Könyvszemle

Bölöni Farkas Sándor: *Utazás Nyugat-Európában. Naplótöredék.*
Mentor Kiadó, Marosvásárhely, 2008. 344 oldal

Bölöni Farkas Sándor *Utazás Nyugat-Európában és Naplótöredék* című munkái 2008-ban először jelentek meg együtt, a marosvásárhelyi Mentor Kiadó kiadásában, az újraindított „Erdélyi ritkaságok” könyvsorozatban. A kemény kötésű, szép kivitelű, közel 350 oldalt tartalmazó könyvet Sebestyén Mihály szerkesztette, a szöveget Gálfalvy Ágnes gondozta, a borítótervet András Gabriella készítette.

Az „Erdélyi Ritkaságok” könyvsorozatot először 1939 és 1944 között a Minerva Rt. Kiadó jelentette meg Kolozsváron, Jancsó Elemér szerkesztésében. A Minerva kiadó célja egyrészt az volt, hogy megmentse „az elfelejtéstől az Erdély múltjára vonatkozó ismeretlen vagy alig ismert kéziratainkat”, másrészt pedig „a hagyományainkról sokat beszélő, de azt alig ismerő” nagyközönség elé élő példaként állítsa az erdélyi művelődési élet egykori munkásainak erőfeszítéseit.

A Mentor Kiadó több mint hatvan év után, 2007-ben ugyanezzel a címmel, céllal és szerkezettel új sorozatot indított. A tervezett húsz kötet 2012-ig jelenik meg. Az itt szemlézett kötet a sorozat 3. darabja. A kiadó célja tehát azonos a sorozat korábbi szerkesztőjével: visszaemlenni a köztudatba koruk kiemelkedő, haladó szellemű, ám az utókor által méltatlanul elfeledett nagy személyiségeket és írásait. Sokat beszélünk manapság a reformokról, a szabadságról, a demokráciáról, a közjó szolgálatáról, az érdek-érvényesítésről, az európai felzárkózásról. Úgy érzem, ilyen történelmi körülmények között nincs időszerűbb feladatunk, mint hiteles személyiségeket keresni *nemzeti* múltunkban és követendő példaként odaállítani a mai nemzedékek elé. Az „Erdélyi ritkaságok” könyvsorozat épp ezt teszi.

Jogos büszkeség tölt el, ha arra gondolunk, hogy ezek közt a korszakformáló egyéniségek közt találjuk egyik nagy unitárius elődünket, Bölöni Farkas Sándort. „Bölöni Farkas Sándor a nemzeti haladás előfutára volta a szó legtisztább és legmagyarabb értelmében. És a sorsa erdélyi sors volt. Tragédiája, hogy nem érhetette meg eszméi részleges diadalát, az 1848-as magyar szabadságharcot” – írta Jan-